

Bijlage HAVO
2010

tijdvak 2

maatschappijwetenschappen

tevens oud programma

maatschappijleer

Bronnenboekje

Opgave 1 Massamedia: de invloed van gaming

tekst 1

“Gewelddadige computergames hebben geen effect op jongeren”

Korte metten maken met de geldende clichés over gaming en de basis leggen voor een brede, maatschappelijke discussie over het fenomeen. Dat
5 doel had het Vlaams Instituut voor Wetenschappelijk en Technologisch Aspectenonderzoeken voor ogen met de studie ‘Game on’.
“Het maatschappelijke en politieke
10 debat concentreert zich op de mogelijke negatieve gevolgen van gewelddadige spelletjes. Niemand kijkt of gaming ook positieve effecten heeft”, vertelt onderzoekscoördinator
15 Stef Steyaert.

Geen nerds

Gewelddadige games hebben geen langdurige negatieve invloed op spelers, zo blijkt. “Spelers blijven na
20 het gamen hoogstens een kwartier geagiteerd. Daarna verdwijnt elk effect”, aldus onderzoeker Stefaan Pleysier. Nog een stereotype dat eraan moet geloven is dat van de asociale
25 vereenzaamde achter zijn computer-

30 scherm. “Spelers ontmoeten elkaar op het internet via online games zoals World of Warcraft, en komen samen op zogenaamde LAN-party’s¹⁾”, beschrijft Pleysier. “Zo ontstaat een hele nieuwe vorm van sociale netwerken.”

“Natuurlijk mogen we de risico’s niet uit het oog verliezen. Cyberpesten en virtueel geweld bestaan, en dat
35 moeten we tegengaan.” Maar volgens de onderzoekers halen de positieve aspecten de bovenhand. “Ze scherpen de coördinatie aan, bevorderen de talenkennis en leren jongeren omgaan met het uitvoeren van verschillende
40 taken op hetzelfde moment”, luidt het.

Dat wil niet zeggen dat elke school zich een batterij Playstations of pc’s moet aanschaffen. “De leerboeken
45 mogen zeker niet de kast in. Laten we voorzichtig zijn met het invoeren van spelletjes in de klas. Zowel leerkrachten als leerlingen moeten weten waar ze mee bezig zijn. Meer onderzoek is absoluut noodzakelijk.” (...)

naar: Jan Martynowski, 8 februari 2008

<http://www.gva.be/games/nieuws/>

noot 1 LAN staat voor Local Area Network, een netwerk dat computers met elkaar verbindt. Een LAN-party is een bijeenkomst waarbij meerdere personen via dit netwerk games tegen elkaar spelen.

Opgave 2 Massamedia: Vernieuwing van de publieke omroep?

tekst 2

Bestel schreeuwt om profilering

In Hilversum worden vandaag de leden van alle omroepen geteld. Sommige nieuwe omroepen halen de eerste drempel. Geven zij het publieke bestel zijn pluriformiteit weer terug? (...) De verenigingen moeten in ieder geval 50.000 leden hebben en een maatschappelijke stroming vertegenwoordigen (...). In het verzuilde Nederland van weleer was dat redelijk eenvoudig: de samenleving was op te delen in vier levensbeschouwelijke / religieuze stromingen. (...) Sinds de ontzuiling is het begrip 'maatschappelijke stroming' steeds minder duidelijk geworden. Het Commissariaat voor de Media, dat de aanvraag van nieuwe omroep-initiatieven mede beoordeelt, heeft er inmiddels geen eenduidige definitie meer voor en beraadt zich op 'nieuwe modellen om de samenleving te categoriseren'. Een daarvan is het model van onderzoeksbureau Motivaction, dat onderscheid maakt op basis van diverse levensstijlen die Nederlanders erop na houden: van wereldburgers tot mensen die zich richten op de eigen micro-omgeving.

Maar als er al sprake mocht zijn van een stroming, dan is het volgende

dilemma dat mensen steeds minder geneigd zijn zich ergens bij aan te sluiten. Veel organisaties worstelen met dat probleem en ook media ondervinden hier de gevolgen van. Denk aan de dalende abonneeverkoop bij dagbladen.

Dan is er de jacht op de kijkcijfers waardoor Hilversum steeds minder pluriform is geworden. Het bestel mag dan dusdanig zijn ingericht om te voorkomen dat de gemene deler wordt opgezocht, het tv-aanbod is juist algemener geworden. Wie ziet nog het verschil tussen de programma's van omroep Max en die van de NCRV? De baas van de publieke omroep klaagt zelf bij herhaling over het gebrek aan profilering bij de actualiteitenrubrieken. Hij ziet nauwelijks verschil tussen 'Nova' en 'Netwerk'. Op internet uiten Nederlanders al jaren hun ongenoegen over de eenzijdige programmering.

Het gevolg van dit gebrek aan profilering is dat tien nieuwe omroepen werden opgericht door mensen die daarmee hun interesses en belangen beter aan bod willen laten komen.

naar: Jonathan Maas, Trouw van 1 april 2009

tekst 3

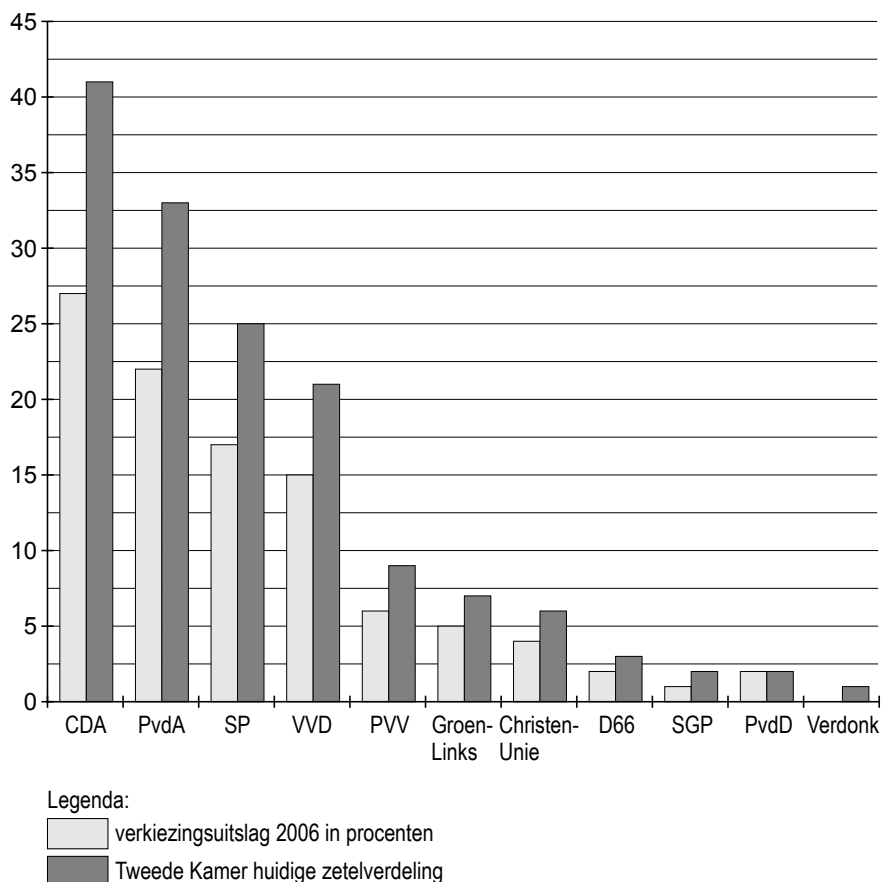
PowNed is er voor iedereen

- Het huidige publieke bestel is stuk. Een door babyboomers gebouwd bolwerk, op fundamenten die er niet meer zijn. Omroepen vertegenwoordigen niemand
- 5 meer, hooguit zichzelf. Hele groepen mensen (zeker onze achterban) voelen zich al lang niet meer thuis bij de publieken. Wij gaan breken, zodat er weer wat te bouwen valt.
- 10 PowNed is er voor alle Nederlanders. Dus ook voor jou! Maar in tegenstelling tot Hilversum gaan wij programma's maken waar de kijker op zit te wachten, niet wat programmamakers willen zien.
- 15 De nadruk zal liggen op nieuws, opinie, satire en entertainment. Maar dan zonder dat belerende opgeheven linker vingertje. Want PowNed mag dan geen politieke voorkeur hebben, wij gaan
- 20 straks wat graag op het links geslepen brilletje van Hilversum staan. Een dergelijk geluid ontbreekt op dit moment in Hilversum. Wie nu naar de publieke omroep kijkt, heeft regelmatig
- 25 het idee zich te moeten schamen voor zijn of haar opvattingen. Met PowNed zul je erachter komen dat je rechter-spreker ook geluid maakt. Een even-wichtiger programma-aanbod dus.
- 30 PowNed is bedoeld voor wat wij de netwerkgeneratie noemen. Actief lid van de informatiemaatschappij, veel verschillende media door elkaar
- 35 gebruiken. Altijd verbonden met internet (mobiel of niet) en met elkaar. Onze netwerken zijn grotendeels virtueel. De zichtbare cohesie is klein. Maar ze vormen een groep. Een groep van honderdduizenden, zo niet miljoenen
- 40 mensen. Een groep sterk verdeeld in politieke opvattingen, in smaak, in afkomst en levensbeschouwing. Toch zoeken ze elkaar dagelijks weer op. Want ze zijn de netwerkgeneratie. Ze
- 45 flokken samen op weblogs, op MSN en Hyves. Het is een groep die netwerkend en multitaskend opgroeit en nu al groter is dan de babyboomgeneratie.
- Wij maken PowNed voor mensen die de hedendaagse televisie één grote herhaling en 'oude meuk' vinden. Discussies voeren ze niet door naar Randon Tien te kijken, maar door MEE te doen op een forum of weblog. Oh, en
- 55 komt er wel een keer iets leuks op televisie? Dan horen we dat via weblogs of de media. Of via een krabbel op Hyves. Uitzending gemist? Dan zien we dat toch wel op GeenStijl, Youtube of
- 60 Uitzending Gemist. PowNed streeft innovatieve oplossingen na die de verbinding gaan maken. Tussen de verschillende media en tussen de doelgroep en radio en TV.
- 65 Wij maken PowNed voor mensen, geïnteresseerd in nieuws en opinie. Het zijn nieuwsgrazers, ze halen hun nieuws uit de meest onmogelijke uit-
hoeken. Of het nu CNN is, dan wel de
- 70 BBC, de regionale kranten/omroepen of de weblogs. Kortom, de nieuwsbehoefte is er wel, alleen wordt de netwerk-
generatie tot op heden niet goed aan-
gesproken door de media.
- 75 Ook wil de zender zich actief mengen in de politiek en zal er een politieke partij worden opgericht om aan de
- 80 verkiezingen mee te doen. Op deze manier mobiliseren we onze leden om politiek actief te worden.

naar: <http://www.powned.nl/>

Opgave 3 Politieke besluitvorming: Geen bont meer in Nederland?

figuur 1

tekst 4

Lot nerts wordt een Bijbels dilemma

REPORTAGE, Van onze verslaggeefster Kim van Keken

DEN HAAG - Het lot van de nerts is in de Tweede Kamer uitgemond in een

- 5 Bijbels dilemma. De toekomst van het roofdiertje, blijkt donderdag, ligt in handen van de ChristenUnie. Die partij zal de doorslag geven: wordt de nertsenfokkerij in Nederland verboden
- 10 of niet?

Dieren zijn levende schepsels, doceert het christelijke Kamerlid Cramer. 'We moeten zorgvuldig omgaan met Gods schepselen.' Hij houdt zijn eveneens

- 15 christelijke collega Van der Vlies (SGP) een zonde uit de Bijbel voor. Pronkzucht. 'Nertsenbont, is dat dan geen overbodige luxe?'

Roofdier

- 20 Cramer heeft er zichtbaar moeite mee. Want vele onderzoeken tonen aan dat een nerts een roofdier is. Het diertje, zo beredeneert het Kamerlid, hoort te leven in 'een groot en waterrijk gebied'. 'Gevangen zijn in een kooitje is in strijd met het karakter van het dier.' Hij voegt daaraan toe dat 'het

houden van nertsen voor alleen het velletje niet meer te rechtvaardigen is’.

- 30 Die opmerking wordt met grote opluchting ontvangen door Van Velzen (SP) en Waalkens (PvdA). Samen hebben de partijen een wetsvoorstel ingediend om de nertsenfokkerijen te
- 35 verbieden in 2018. GroenLinks, de Partij voor de Dieren en D66 steunen het volmondig. Maar dat is nét niet genoeg voor een Kamermeerderheid. Dus is de hoop gevestigd op de
- 40 ChristenUnie, die Van Velzen en Waalkens wel aan een nipte meerderheid kan helpen.

naar: de Volkskrant van 10 oktober 2008

tekst 5

Kamermeerderheid voor verbod op pelsdierhouderij

- Het maatschappelijke debat wordt al sinds de jaren negentig gevoerd, maar een meerderheid in de Tweede Kamer heeft zich gisteren dan toch uit-
- 5 gesproken voor een verbod per 2018 op de pelsdierhouderij. De nertsfokkers kunnen in het voorstel geen financiële compensatie verwachten. Met SP en PvdA, vinden ook
- 10 GroenLinks, PVV, D66 en de Partij voor de Dieren dat er jaarlijks geen 5 miljoen dieren vergast mogen worden voor bont, een product waar een alternatief voor is. SGP, CDA en VVD
- 15 hameren op een goede financiële afwikkeling, net als de ChristenUnie. De Nederlandse Federatie van

- De opluchting van de dierenliefhebbers komt echter wat te snel. ‘Maar’, vervolgt Cramer, ‘we kunnen niet voorbijgaan aan de financiële compensatie.’ De parlementariër vreest dat nertsenfokkers in financiële problemen komen. Dat het fokverbod over tien jaar zou
- 45 ingaan, is voor hem onvoldoende. Hij wil met het oog op andere prioriteiten, zoals zorg en onderwijs, nu geen geld voor een compensatieregeling voor de nertsfokkers uittrekken, zegt hij. Met
- 50 dat gegeven kan hij het voorstel tot verbod niet steunen.

Hiermee lijkt een verbod weer ver weg. (...)

naar: de Telegraaf en nrc.next van 27 mei 2009

tekst 6

Activisten laten honderden nertsen vrij

Activisten hebben vierhonderd nertsen vrijgelaten bij een fokkerij in Ubachsberg. Volgens de politie zijn dezelfde nacht 360 van de dieren weer gevangen.

5 Van onze verslaggever.
Ubachsberg
Het Dieren Bevrijdings Front heeft de verantwoordelijkheid opgeëist voor de
10 actie, die in de nacht van 20 op 21 maart is uitgevoerd maar nu pas bekend gemaakt is.
De politie zegt niet te weten wie er achter de actie zit, maar stelt wel dat

15 het om een organisatie gaat die ervaring heeft met dit soort acties. Volgens de claimbrief zijn ook fokkaarten met de gegevens van de dieren vernietigd. De activisten hebben
20 volgens het bericht een betonnen muur verwijderd 'zodat de dieren hun weg naar de vrijheid hebben kunnen vinden'. Volgens een woordvoerder van de dierenactivistenwebsite
25 Animalrights.nl zijn de acties erop gericht bedrijven die dierenleed veroorzaken schade toe te brengen om ze tot sluiting te dwingen.

naar: Limburgs Dagblad van 28 maart 2008

tekst 7a

Stichting Wakker Dier

Wakker Dier is de grootste dierenbeschermingsorganisatie die zich exclusief richt op het afschaffen van de
5 bio-industrie. Ze wil mensen wakker maken. Laten zien dat er veel mis is in de bio-industrie. En ook laten zien dat het anders kan. (...)

Alternatieven

10 Wakker Dier laat niet alleen zien wat er mis is. Ze laat ook zien wat voor diervriendelijke keuzes je kunt maken. Daarom motiveren we iedereen om diervriendelijk in te kopen. Bijvoorbeeld door eens een vleesvervanger te nemen. Of een stukje biologisch vlees.

Werkwijze

Naast consumentenvoorlichting

stimuleert Wakker Dier ook bedrijven
20 tot een diervriendelijker beleid. Supermarkten en restaurants wordt bijvoorbeeld gevraagd om over te stappen op biologisch vlees en scharreleieren. Doneer nu aan Wakker Dier, want wij kunnen bijvoorbeeld:
25 - voor 100 euro een complete school voorlichten over bio-industrie.
- Voor 1000 euro een rechtszaak voeren tegen de bouw van een
30 megastal.

CBF Keurmerk

Wakker Dier is een erkend goed doel. In 2002 ontving de stichting het CBF-Keur voor Goede Doelen. Dit keurmerk
35 betekent dat Wakker Dier verantwoord met jouw gift omgaat.

naar: <http://www.wakkerdier.nl/>

tekst 7b

Respect voor Dieren is een netwerk van activisten. Verspreid over heel Nederland voeren mensen actie uit naam van Respect voor Dieren. We streven naar een wereld waarin dieren niet gebruikt worden door mensen, maar in vrijheid kunnen leven. (...)

Respect voor Dieren heeft geen betaalde medewerkers, wel hardwerkende activisten die al hun tijd, energie en geld in de strijd voor dieren steken. We zijn blij met donaties, daarvan bekostigen we flyers, spandoeken, stickers en ander actie-materiaal. Nog liever dan geld, hebben we je actieve bijdrage. (...)

Beginsel

- Respect voor dieren doet acties in het belang van dieren. De groep streeft naar vrijheid voor alle dieren.
- Respect voor Dieren ziet geen heil in dierenwelzijnsmaatregelen, die niet tot vrijheid van dieren leiden maar tot rechtvaardiging van opsluiting, uiting, marteling en moord.
- Respect voor Dieren streeft naar een wereld met respect voor dier, milieu en mens (...).

naar: <http://www.respectvoordieren.nl/>

tekst 8

De handel in zeehondenbont wordt binnen de EU verboden. Het Europese Parlement stemde gisteren in overgrote meerderheid voor een verbod. Formeel moeten ook de EU-lidstaten nog instemmen, maar dat is een formaliteit. "Wij zijn ontzettend verheugd. In Canada verwachten ze dat

naar: nrc.next van 6 mei 2009

- Uit naam van Respect voor Dieren worden geen vernielingen gedaan en geen bedreigingen geuit. Respect voor dieren doet uitsluitend openbare acties. Directe schade wordt niet uit naam van Respect Voor Dieren toegebracht.
- Respect voor Dieren groepen kunnen wel bezettingen, lock-ons en andere vormen van passief verzet als actie-vorm nemen. Publieke actie-vormen zoals bevrijdingsacties kunnen ook uit naam van de groep gedaan worden.
- Respect voor Dieren is niet hiërarchisch, iedere activist heeft evenveel zeggenschap.
- Respect voor Dieren wil verandering bereiken via publieke bewustwording.
- Respect voor Dieren distantieert zich niet van ondergrondse of bovengrondse dierenrechten- en dierenbevrijdingsgroepen, zolang al het mogelijke wordt gedaan om dieren, milieu en mensen geen schade te berokkenen.
- Alle activisten van Respect voor Dieren ondersteunen het bovenstaande. (...)

dit een fatale klap is voor de zeehondenjacht, aldus Claudia Linssen, directeur van de organisatie Bont voor Dieren. "Wij denken dat het verdwijnen van Europa als afzetmarkt zal leiden tot forse beperking van de zeehondenjacht", aldus Linssen.

Opgave 4 Slachtoffers van criminaliteit

De volgende teksten, tabel en figuren komen (bewerkt of verkort) uit het rapport 'Slachtoffers van criminaliteit. Feiten en achtergronden'. Een publicatie van het Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, Karin Wittebrood, april 2006.

tekst 9

Afbakening en invalshoek

In deze studie richten we ons op de 'gewone' burger die het slachtoffer is of kan worden van criminaliteit. Hoewel deze omschrijving op het eerste gezicht misschien duidelijk genoeg lijkt, zal toch enige toelichting worden gegeven op deze keuze en een expliciete afbakening worden gemaakt.

10 Onder criminaliteit verstaan we in principe alle gedragingen die bij wet strafbaar zijn gesteld als misdrijf. Overtredingen vallen buiten het bereik van deze publicatie. Gedragingen die 15 'onbehoorlijk' of 'onduldbaar' zijn of die voor 'overlast' zorgen blijven eveneens buiten beschouwing als zij niet onwettig zijn (...)

tekst 10

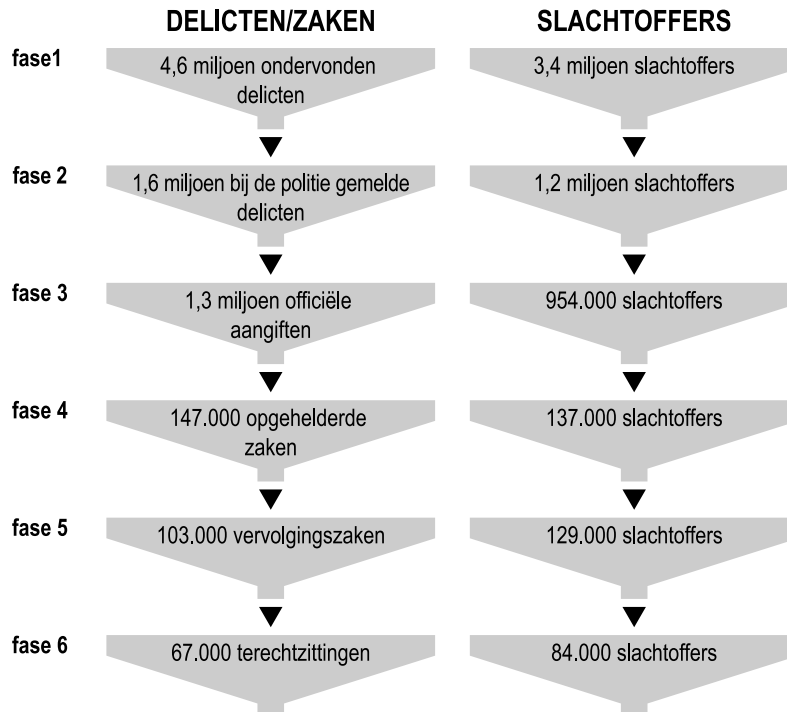
Van burger tot benadeelde partij Inleiding

In Nederland wonen ruim 16 miljoen burgers (...) Deze burgers – die allen een kans hebben slachtoffer te worden van criminaliteit – vormen in dit hoofdstuk het uitgangspunt. Een deel van hen zal daadwerkelijk als slachtoffer te maken krijgen met criminaliteit. Voor deze slachtoffers is een 'strafrechtelijke' keten uitgestippeld. Deze keten wordt door burgers geheel of gedeeltelijk doorlopen. Hoeveel burgers krijgen jaarlijks te maken met criminaliteit en hoe vaak melden ze dat vervolgens bij de politie? Van welk deel van deze delicten wordt een officiële aangifte

opgemaakt en van hoeveel slachtoffers 20 komt 'hun' zaak uiteindelijk voor de rechter? Om deze keten te kunnen doorlopen, is het initiatief in eerste instantie aan het slachtoffer zelf. Deze (of eventueel andere) betrokkenen 25 kunnen het delict bij de politie melden. Vervolgens spelen vooral politie, openbaar ministerie (OM) en rechterlijke macht een belangrijke rol in de wijze waarop de keten verder 30 wordt doorlopen. De gegevens die we gebruiken om de 'strafrechtelijke' keten te beschrijven zijn afkomstig uit verschillende databronnen, die elk over een deel van de 35 keten informatie verschaffen.

figuur 2

De zes fasen van de 'strafrechtelijke keten' die burgers (kunnen) doorlopen wanneer zij te maken krijgen met criminaliteit, 2004

tabel 1

Aantal bij de politie gemelde delicten en slachtoffers onder de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder naar type delict, 2004 (in absolute aantallen x 1000 en in procenten)

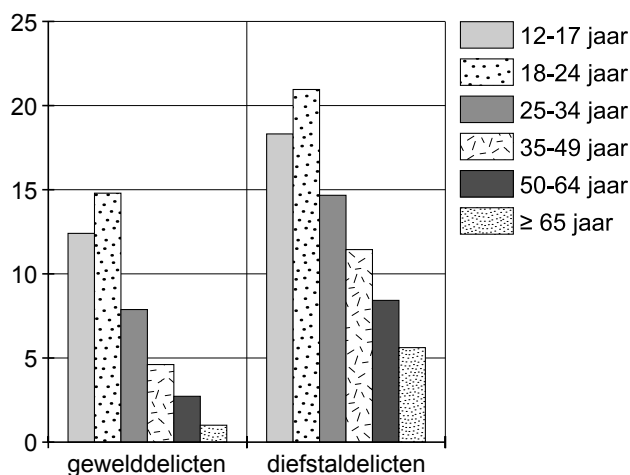
	aantal slachtoffers*	aantal gemelde delicten	percentage van de ondervonden delicten dat is gemeld
gewelddelicten	218	289	30
seksuele delicten	11	13	9
mishandeling	92	102	40
bedreiging	136	174	30
diefstaldelicten	813	868	49
inbraak	168	94	89
fietsdiefstal	276	310	42
autodiefstal	21	22	93
diefstal uit auto	192	194	72
zakkenrollerij	150	130	63
overige diefstal	118	117	28
vernielingen	401	474	26
beschadiging van auto	230	276	25
overige vernielingen	187	198	27
totaal	1212	1631	36

* Het totale aantal slachtoffers (per categorie) is lager dan wanneer de afzonderlijke delicten bij elkaar worden opgeteld. Dit komt omdat slachtoffers van meerdere delicten slachtoffer kunnen worden.

bron: CBS, SCP bewerking

figuur 3

Aandeel slachtoffers onder de bevolking van twaalf jaar en ouder naar leeftijd, 2003 (in procenten)

tekst 11

Vrouw en man

In het algemeen worden mannen vaker slachtoffer van criminaliteit dan vrouwen, maar wanneer het type delict in beschouwing wordt genomen, is
5 deze generalisering te simpel.

Mannen zijn vaker slachtoffer van gewelddelicten, zoals mishandeling en bedreiging, terwijl vrouwen vaker het slachtoffer zijn van seksuele delicten.

tekst 12

Algemene ontwikkelingen in het veiligheidsbeleid

Tot het einde van de jaren zeventig werd de aanpak van criminaliteit als
5 een exclusief terrein van politie en justitie beschouwd. De opvatting dat niet alleen politie en justitie een rol moeten spelen bij de criminaliteitsbestrijding, maar ook andere over-
10 heidsinstanties, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en individuele burgers, was 'vernieuwend'. (...) Het beleidsplan Samenleving en criminaliteit (1985) was het begin van

15 een reeks nota's en beleidsstukken waarin maatregelen werden voorgesteld om de criminaliteit aan te pakken buiten het strafrecht om. Deze maatregelen waren vooral
20 gericht op het aanpassen van de bebouwde omgeving, het versterken van sociale bindingen in de samenleving en het intensiveren van het functionele toezicht. In dit kader
25 werden voor experimenten in ongeveer 80 gemeenten gelden beschikbaar gesteld en ruim 250 projecten zijn hiermee gefinancierd. (...)